

<https://hstryres.uz/journal/index.php/makro>

2025, № 5 (11)

ISSN-3030-3761

ТАРИХИЙ ТАДҚИҚОТЛАР
Илмий журнали

ИСТОРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
Научный журнал

HISTORICAL RESEARCHES
Scientific journal

ТОШКЕНТ-2025

ТАРИХИЙ ТАДҚИҚОТЛАР
ИСТОРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
HISTORICAL RESEARCHES

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосори:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief editor:

Шакиров Иляс Рахимзянович
т.ф.ф.д., (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор, Академик
Ўзбекистон Миллий университети
Сулейманов Рустам Хамидович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Муминов Алишер Гаффарович
Сиёсий фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Зуев Андрей Сергеевич
тарих фанлари доктори, профессор
Новосибирск Давлат университети
Ишанхуджаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулов Ахмад Баймаҳаматович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Габриэльян Софья Ивановна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Убайдуллаева Барно Машрабжоновна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Очилдиев Файзулла Бобоқулович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Саидбобоев Зокиржон Абдукаримович
тарих фанлари номзоди, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Азизов Илдар Рафаэлович
тарих фанлари доктори (DSc)
Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби

Сиддиков Равшан Бердимуратович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Тухтабеков Козимбек Азимбекович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Бабабеков Акбар Давурбаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети
Баҳранов Шерзод Таштурсунович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Жамоат ҳафсизлиги университети
Алиязарова Дилдора Валишеровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулова Шахноза Боймуҳаммадовна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Навотий Давлат педагогика институти
Нормуродов Дилмурод Раҳматуллаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Абдулаева Нигора Санжаровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Америка технологиялар университети
Тоғаев Жасур Эркинович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Усаров Умид Абдумавлянович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Эгамбердиева Гузаль Акрамжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети
Эшқувватов Бобир Валикул ўғли
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Контакт редакции журнала
Город Ташкент, улица Мирзо Голиба,
Исторический факультет
Национального Университета
Узбекистана имени Мирзо Улугбека
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Тел: +998900382203

Contact Editors of journal
Tashkent city, street of Mirzo Golib,
Faculty of history of the National
university ofUzbekistan named after
Mirzo Ulugbek
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Phone: +998900382203

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1	Абдукаримова Мадинабону Ирисмухаммад кизи ИСТОРИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СОЮЗОВ РАБОТНИКОВ ПЕЧАТНОГО ДЕЛА	4
2	Abdunosirova Ozodaxon Botirjon qizi AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA YUQUMLI KASALLIKLARGA QARSHI KURASH	9
3	Anarbayev Abdulxamidjon Anarbayevich, Oynazarov Xoliyor Gaimnazarovich, Bekmirzayev Islomjon Ibroxim o'g'li G'OVASOY HAVZASI PETROGLIFLARI	15
4	Вайсова Нодирабегим Авазовна ИСТОРИЯ СОГДА И СОГДИЙЦЕВ В ТРУДАХ АКАДЕМИКА Ю. Ф. БУРЯКОВА	33
5	Begimqulova Laylo Mashrabjonovna TEMURIYLAR DAVLATINING BARQARORLIGIDA MIRONSHOH SULTONNING TUTGAN O'RNI	42
6	Begimqulova Laylo Mashrabjonovna, Yigitaliyeva Shahzoda Shavkatjon qizi XONZODA BEGIM – TEMURIYLAR DAVRINING SIYOSIY FAOL AYOLI	47
7	Egamberdiyeva Turgunoy Ahmadjanovna, Abdunosirova Ozodaxon Botirjon qizi SAROYMULKXONIMNING MADANIY-MA'RIFIY FAOLIYATI	54
8	Israilov Nodir Rahimjonovich AMIR TEMUR VA SULTON BOYAZID MUNOSABATLARI MARI ARUE VOLTER TALQINIDA	60
9	Матхоликов Қахрамонжон Абдукодирович ЎЗБЕКИСТОНДА КИРИШ ТУРИЗМИ ШАКЛЛАНИШНИНГ ТАРИХИЙ ТАҲЛИЛ	66
10	Муртазаева Рахбар Хамидовна ТОЛЕРАНТНОСТЬ КАК НЕОТЪЕМЛЕМЫЙ ПРИНЦИП МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ	76
11	Normurodov Dilmurod Raxmatullyevich CHOCHNING ANTIK VA ILK O'RTA ASRLARDAGI IBODAT ME'MORCHILIGI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	83
12	Oxunjonova Shahodat Yusufjon qizi SAVDO MADANIYATINING TRANSFORMATSIYASI: AN'ANAVIY RASTALARDAN VIRTUAL BOZORLARGACHA (1996 - 2024 YILLAR)	93
13	Shamsiyeva Maxfuzaxon Xuja qizi XX ASR TARIXSHUNOSLIGIDA GENDER TENGLIK TAMOIYILINING ILMIY TALQINI	101

Abdunosirova O. B.

«O‘zbekiston tarixi» kafedrası katta o‘qituvchisi, PhD

Farg‘ona davlat universiteti

abdunosirovaozoda@gmail.com

AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA YUQUMLI KASALLIKLARGA QARSHI KURASH

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Amir Temur va temuriylar davrida yuqumli kasalliklar hamda ularning turlari, kelib chiqish sabablari tarixiy manbalar va ilmiy adabiyotlar asosida o‘rganilgan va tahlil etilgan. Mazkur davrda faoliyat ko‘rsatgan tibbiyot muassasalari, tabiblar va hukumat tomonidan yuqumli kasalliklarga qarshi ko‘rilgan chora-tadbirlar hamda epidemiyalarning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-adabiy jarayonlarga ko‘rsatgan ta’siri haqida ba’zi fikr-mulohazalar bildirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: yuqumli kasalliklar, ilmiy-adabiy hayot, “vabo-toun” kasalligi, tibbiyot muassasalari, tabiblar, Mo‘g‘uliston, Samarqand, Hirot, “Ravzat al-jannot”, Shifoia, Ixlosiya.

KIRISH

Jahon bo‘ylab turli yuqumli kasalliklar va xavfli epidemiyalarning tarqalmoqda. Ularga qarshi kurash, kasalliklarni oldini olish uchun o‘rta asrlarda mazkur kasalliklarni kelib chiqishi, sabablari va ularga qarshi chora-tadbirlar amalga oshirilganini tadqiq etish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Yuqumli kasalliklarni kelib chiqishini bir qator sabablari mavjud. Aholining zich yashashi oqibatida turli xavfli infeksiyalar paydo bo‘ladi va tarqalishi xavfini oshiradi; aholining ko‘chib yurishi, ya’ni ko‘chib kelgan aholi o‘rtasida ham, mahalliy aholi o‘rtasida ham, infeksiya tarqalishiga olib kelishi mumkin. Ayni holat chorvador aholi orasida keng tarqalgan; suv inshootlari, ijtimoiy, maishiy obyektlarda sanitariya-gigiena holatlariga e’tibor bermaslik; chorva mollari, hayvonlar va hashoralar ham vabo (o‘lat, toun) kabi yuqumli kasalliklarni (epidemiya) kelib chiqishining asosiy sabablaridir.

TADQIQOTNING ASOSIY NATIJALARI

“Nizomiddin Shomiyning “Zafarnoma”, Sharafiddin Ali Yazdiyning “Zafarnoma” asari, Rui Gonsales de Klavixoning “Samarqandga Amir Temur kundaligi” (1403-1406-yillar), Zahiriddin Muhammad Bobur “Boburnoma” asari, Ibn Arabshoxning “Ajoyib al maqdur fi tarixi Taymur”, Fasih Xavofiyning “Mujamali Fasihiy”, Abdurazzoq Samarqandiyning “Matlai sadayn va majmai bahrayn”, Xondamirning “Habib us-siyar”, “Xulosat ul-axbor” va boshqa asarlarda

Amir Temur va temuriylar davrida yuqumli kasalliklar hamda ularga qarshi ko‘rilgan chora-tadbirlar haqida muhim ma’lumotlar uchraydi.

Yuqumli kasalliklarni tarqatuvchi asosiy manbalar: ichimlik suvi, oziq-ovqat mahsulotlari, ho‘l meva va sabzavotdir. Mazkur davrda yuqumli kasalliklar tarqalgan vaqtda aholi boshqa joylarga, yaylov, o‘tloqlarga ko‘chib ketgan. Oqibatda, suv yetishmasligi, oziq-oziq ovqat tanqisligi yuz berib, ahvol yanada og‘irlashgan. Shuning uchun ham epidemiya tufayli o‘lim darajasi yuqori bo‘lgan. Tarixiy manbalarga tayangan holda, Amir Temur va temuriylar davrida vabo, o‘lat (toun), chechak, qizamiq kabi yuqumli, zahm, terlama, isitma va boshqa xavfli kasalliklar uchrab turgan. Bunday yuqumli kasalliklar tarqalganda hududga kirish ta’qiqlanib (karantin), atrofi o‘rab qo‘yilgan.

Amir Temur va temuriylar davrida ko‘plab shifoxonalar faoliyat yuritgan hamda ular yuqumli kasalliklarni olidini olish, davolash, vabo tarqalgan hududlarda kasallikka qarshi kurashishda juda muhim o‘rin tutgan. Movarounnahr va Xurosonda bunyod etilgan kasalxonalarining asosiy qismi sulola vakillari va davlat amaldorlari, o‘z davrining e’tiborli kishilari tomonidan qurilgan. Bosh tabib kasalxonaning faoliyati, dori-darmonlar tayyorlash va bemorlarga muolaja qilish masalalariga javobgar bo‘lgan.

Yuqumli kasalliklarga qarshi kurashda shifoxonalarining o‘rni yuqori bo‘lgan. Shu boisdan ham Xurosonda faoliyat yuritgan shifoxonalar haqida to‘xtalib o‘tsak. Hirot shahridagi “Dorushifo” Xuroson o‘lkasidagi eng katta kasalxona hisoblangan. Shohruh mirzo davrida Shamsiddin Muhammad Odamga boshqaruvi topshirilgan. 1427-yilda Boysung‘ur mirzoning Hirotida kasal bo‘lib qolgan, mavlono Shamsiddin Muhammad Odam va mavlono Nizomiddin Sheroziy tabiblar davolashganlar [1:227].

Abdurazzoq Samarqandiy Shohruh mirzoni 1444-yilda kasal bo‘lib qolganini aytib o‘tadi. Amir Jaloliddin Feruzshoh saroyga ko‘plab tabiblarni chaqirtirgan. Shayx Umar ham Shohruh mirzoni ko‘rish uchun keladi. Undan shayxni dastorini (bosh kiyimini) qoldirishni so‘raydi. Shundan so‘ng, Shohruh mirzo tuzalib ketadi [2:165]. Muarrix bu haqida quyidagicha yozadi: “Jahon sarkashlari farmon chizig‘iga bosh qo‘ygan, davro gardan yo‘g‘onlari xizmat oyog‘ida tik turar va osmon bu mamlakat ravnaqidan hayratga tushib, yomon ko‘z zahmini qaytarmoq uchun bir baxtsizlik nilini fol ahvol ruhsoriga tortdi: nogoh, u hazrat bir og‘ir kasallikka chalinib, kuchli zaiflik yuz berdi, kasallik shiddati kundan-kunga ortib bordi, ichidagi isitma harorati olob shu’lasidek tashqariga urdi” [2:164].

Abu Said mirzo davrining yirik tabiblaridan biri mavlono Qutbiddin an-Nasafiy bo‘lib [3: 658], uning vafotidan keyin Amir Xasanbekning saroyida bir muddat xizmat qiladi. Keyinchalik, usmoniylar saltanatiga ketib, Istanbulda vafot etgan.

Sulton Abu Sa‘id mirzoning tabiblari Sulton Abu Sa‘id mirzo 1466-yilda kasal bo‘lib qolgan. Uning tabiblari Qutbuddin Muhammad an-Nafisiy va Asiluddin Husayn at-Tuniylar davolash uchun turli dorilarni qo‘lladi. Yana bir mohir tabiblardan biri Abdulhay tabibdir. U Alisher Navoiyning homiyligida bilim olgan. Keyinchalik, Navoiy sakta ya’ni yurak xuruji bilan kasallanganda uni davolagan tabiblardan biri edi. Xoja Abdulloh esa kasallikni tuzatish uchun qon olish

lozimligini aytadi. Bu tibbiy amaliyotni amalga oshirish uchun Sulton Husayndan ruxsat so‘rashadi va qon olishadi [4:929]. Undan besh-olti ser¹ miqdorida olingani aytiladi. Bu vaqtga kelib, kasallik kuchaygan edi, shu boisdan ham davolash muolajalari foyda bermagan.

Xondamir “Habib us-siyar” asarida bu to‘g‘risida quyidagicha yozadi: “hazrat sultonning yaqin kishisining tomir urishi va yuzida sakta alomatlari sezilib, tabobat ilmidan xabardor bir guruh kishilar “kasallik sog‘ayishi uchun shu yerdayoq bemordan qon olish lozim” deyishdi. Mavlono Abdulhay Tuniy bularga qarshi turib “davolashda xato ro‘y bemasligi uchun Hirotda borilgach, keyin muolajani boshlash kerak deya turib oldi”. Bundan ko‘rinib turibdiki, ikki tabib turli tashxis qo‘yishgan.

Movarounnahr va Xurosonda ocharchiliklar, kasalliklar, tabiiy ofatlar tarqalganda hukmdorlar tomonidan turli imtiyojlar beilgan. 1470-yilda Sulton Husayn Boyqaro Hirotni qayta egallagandan keyin qozi Qutbuddin Ahmad al-Imomiyni va mavlono Muizzuddin Shayx Husayn an-Navqiyni chaqirib, xorijiy va lashkar solig‘i ikki yil davomida olinmasligini xalqqa yetkazishni buyurgan. Shu yilning 23 avgust kuni Gozurgohda osh beriladi. O‘ttiz bosh ot, uch yuz bosh qo‘y va masalliqalar berilib, osh qilinadi [5:667].

Alisher Navoiy Hirotda “Unsiya” nomli kichikroq madarasa qurdirib, o‘zi o‘sha joyda yashagan. Shu yerda olimning shaxsiy kutubxonasi ham bo‘lgan. Kutubxonada boshqa nodir kitoblar qatorida tibga oid asrlar ham bo‘lgan. “Shifoxiya” kasalxonasi tibbiy maktab uchun o‘quv-amaliyot bazasi ro‘lini o‘ynagan. Kasallarni davolash va tibbiy maktabda dars berish uchun Navoiy Xuroson va Movaraunnahrning barcha shaharlaridan eng tajribali tabiblarni taklif etgan. Navoiyning ko‘rsatmasi bilan kasalxonaga kambag‘al-nochor bemorlar qabul qilingan. Manbalarda davolash bepul bo‘lgani qayd etilgan.

Alisher Navoiy barpo etgan “Shifoiya” kasalxonasi va “Ixlosiya” madrasasining shuhrati o‘sha vaqtdayok butun Sharqqa yoyilgan edi. Bu tibbiy kompleks 1480-1482-yillarda bunyod etilgan. Bu yerga boshqa mamlakatlardan ko‘plab talabalar kelib, bilim olishgan va mutaxassis bo‘lib o‘z yurtlariga qaytishgan. Navoiy zamonasida tibbiy bilimlar va amaliy tibbiyot yuksak darajada rivoj topgan. Shifoxona Hakim Kermoniy vafotidan keyin vujudga kelgan. Lekin, bu “Dor ush-shifo” Shohrux mirzoni xotini Milkat og‘o tomonidan qurilgan binoda tashkil etilgan edi, ya’ni qayta tiklangan [6].

Xondamirning yozishicha, kasalxonalarda davolash ishlari va talabalarni o‘qitish sifati yuksak ko‘rsatish, ibodatxonalardagi kasalxonalarning tuzilishi tasvirlangan, dorivor o‘simliklarning, tibbiy asboblarning rasmlari keltirilgan. XI asrdan boshlab jamoat, ovqatlanish va shaxsiy gigiena, bundan tashqari, rus xalqining sanitariya xolatlari ko‘rinishi aks ettirilgan.

Mudarrislar qatorida mohir jarrohlarni ham bo‘lgan. Shulardan biri Shayx Husayn edi. Ma’lumotlarga ko‘ra, u shu qadar mohir bo‘lganki, bir vaqt o‘n sakkiz joydan pichoq yegan navkarning jarohatlarni muvaffaqiyatli tikib, uni sog‘aytirib yuborgan. Demak, Navoiy zamonasida tibbiy bilimlar va amaliy tibbiyot yuksak

¹Besh-olti ser- 400 gramm

darajada rivoj topgan. Navoiy yomon urf-odatlarini, bit'at va xurofotga butunlay qarshi edi. U Astroboddan yozgan bir xatida Husayn Boyqarodan Hirotida ko'payib ketgan ishratxonalarni, qimorxonalarni, mayxonalarni yopishni, bozorlarni taftish ostiga olishni, narx-navoni tartibga solishni, bozorda sotiladigan oziq-ovqatlar va mevalarning sifatini tekshirib turishni talab etadi.

1506-yilda Bobur mirzo Hirot shahrida 20 kun davomida bo'lganida "Safoiya" va "Shifoia" kasalxonlari, "Xalosiya" va "Ixlosiya" madrasalarini aylanib chiqadi. E'tiborli jihati shundaki bu shifoxonalarda ayollar va erkaklar uchun alohida yotoqlar tashkil etilgan [7:61]. Bemor ayollar uchun qarovchi, tabiblar uchun esa yordamchi hamshiralar bo'lgan. Yuqumli kasalliklar tarqalgan vaqtda ular ko'plab yordamchilarni ishga olishgan.

"Dor ush-shifo" o'sha vaqtdagi sharq me'morchiligi usulida ikki qavatli bino madrasa sifatida qurilgan. Kasalxonaning hovlisi va uning atroflariga har xil manzarali daraxtlar ekilgan. Hovlidagi ariqlardan doim muzdek, tiniq, toza suv oqib turgan. Boshqa kasalxonalarni qurishda ham o'sha vaqtdagi mana shu qoidalariga rioya qilingan. Bunda kasalxona quriladigan joyni tanlashga alohida ahamiyat berilgan. Ular bahavo va ko'rkam joylarda, katta ariq va kanallarga yaqin yerda, bozorlardan uzoqroqda barpo etilgan. Kasalxona binosi ayrim hujralar (palatalar), tabiblar uchun alohida xona, oshxona va boshqa yordamchi xonalardan iborat bo'lgan. Bemorlar hujralarda kasallik xiliga qarab joylashtirilgan. Masalan, ko'z kasalliklari hujrasi, jarrohiy kasalliklar hujrasi, ichki kasalliklar bilan og'rigan bemorlar hujrasi bo'lgan. Marv shahridagi kasalxonada maxsus ruhiy kasalliklar bo'limi ham bo'lgan [8:62].

Tabiblar kasallarni alohida sihatgohlarda davolash lozimligini ta'kidlangan. Yuqumli va ruhiy kasallar uchun alohida shifoxonalar tashkil etishgan. Alohida tashkil etilgan maxsus kasalxonalarda ular yuqumli kasalliklarning turlari, kelib chiqish sabablari, davo choralari, asoratlar haqida tadqiqot ham olib borilgan. Bunday kasalxonalar asosan tashqi muhit bilan kam bo'lgan joylarda tashkil etilgan.

Tarixiy manbalarga tayangan holda, bu shifoxonalarda murakkab jarrohlik amaliyoti ham bajarilganligini aytib o'tish mumkin. Sulton Husayn Boyqaroning pahlavonlaridan biri Mufridni 18 marta pichoqlashgan. Sultonning farmoniga ko'ra unda jarrohlik amaliyoti o'tkazilgan. Zayniddin Vosifiy "Badoye ul-vaqoe" asarida shunday yozadi: "Ustoz shayx tabib Mufridning holatini ko'rib, bir necha katta izbosh chumolini tutib kelishlarini buyurdiki, tezda yetkazdilar. Ustoz uzilgan ichaklarini chumoliga yaqinlashtirib, kesilgan ichaklarni ulaydi. Shu tarzda chumolilar bilan uzilgan ichaklarni tiklab chiqadi. Mufrid qirq kun deganda sog'ayib oyoqqa turdi"[8]. Bu jarrohlik amaliyoti Hirotidagi "Dorushifo"da amalga oshirgan.

XULOSA

Bunday misollardan kelib chiqib, Amir Temur va temuriylar davrida tibbiyot taraqqiy etgani, shifoxonalar va tabiblarga alohida e'tibor qaratilgani hamda yuqumli kasalliklarning kelib chiqish sabablari, davo choralarni aniqlash borasida ko'plab amaliy tajribalar amalga oshirilganini bilishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Абдураззоқ Самарқандий. Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн / Форс – тожик тилидан таржима, кириш сўз ва изоҳи луғатлар А.Ўринбоевники. – Т.: Фан. 1969. – 464 б.
2. Абдураззоқ Самарқандий. Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн / Форс тилидан таржима ва изоҳлар муаллифи А.Ўринбоев. Ж. II. Қ. I. 1405 – 1429 йил воқеалари. – Т.: «O'zbekiston». 2008. – 632 б.
3. Абдураззоқ Самарқандий. Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн / Форс тилидан таржима ва изоҳлар муаллифи А.Ўринбоев. Ж. II. Қ. II-III. 1429 – 1470 йил воқеалари. – Т.: «O'zbekiston». 2008. – 832 б.
4. Алишер Навоий. Асарлар. 15 томлик. Т. 12. Мажолисун-нафоис. Нашрга тайёрловчи С. Ғаниева. – Т.: Ғафур Ғулом, 1966. – 216 б.
5. Амир Темури ва Улуғбек замондошлари хотирасида. / Б. Аҳмедов, У. Уватов, Ғ. Каримов ва бошқалар. – Т.: Ўқитувчи, 1996. – 312 б.
6. معین الدین محمد الزمعی الاسفزاری. روضات الجنات فی اوصاف مدینه هرات ، ج ۱ ، ۶۲۲-۳
7. معین الدین محمد الزمعی. روضات الجنات فی اوصاف مدینه هرات ، ج ۲ ، ص ۵۲۱-۱ الاسفزار
8. Заҳириддин Муҳаммад Бобур. Бобурнома. / Нашрга тайёрловчи П. Шамсиев – Т.: Юлдузча. 1989. – 368.
9. Бўриев О. Темурийлар даври ёзма манбаларида Марказий Осиё тарихий географияси. – Тошкент: Mumtoz So'z, 2017. – 352 б.
10. История Узбекистана. Эпоха Амира Темура и Темуридов. / Отв. Редакторы: Э.В.Ртвеладзе, Д.А.Алимова. – Тошкент: Фан, 2017. – 568 б.
11. Manz.B. Power, Politics and Religion in Timurid Iran. Cambridge University Press, 2007. – P. 219
12. <https://fa.wikifeqh.ir//>
13. <https://fa.wikifeqh.ir//>

Абдуносирова О. Б.

Старший преподаватель (PhD) кафедры «История Узбекистана»

Ферганский государственный университет

abdunosirovaozoda@gmail.com**ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ ПРОТИВ ИНФЕКЦИОННЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ В ЭПОХУ АМИРА ТЕМУРА И ТЕМУРИДОВ****АННОТАЦИЯ**

В данной статье на основе исторических источников и научной литературы изучаются и анализируются инфекционные заболевания во времена Амира Темура и Тимуридов, а также их виды и причины возникновения. Сделаны некоторые замечания о мерах, принимаемых медицинскими учреждениями, врачами и правительством против инфекционных заболеваний, а также о влиянии эпидемий на социально-экономические и научно-литературные процессы в государстве.

Ключевые слова: инфекционные заболевания, научная и литературная жизнь, чума, медицинские учреждения, врачи, Монголия, Самарканд, Герат, «Равзоту-л-джаннот, Шифоия, Ихлосия.

Abdunosirova O. B.

Senior Lecturer (PhD) at the department of «History of Uzbekistan»

Ferghana State University

abdunosirovaozoda@gmail.com

FIGHT AGAINST INFECTIOUS DISEASES IN THE ERA OF AMIR TEMUR AND THE TEMURIDS

ABSTRACT

This article studies and analyses infectious diseases in the times of Amir Temur and Timurids, as well as their types and causes, on the basis of historical sources and scientific literature. Some remarks are made about the measures taken by medical institutions, doctors and the government against infectious diseases, as well as the impact of epidemics on socio-economic and scientific-literary processes in the country.

Keywords: infectious diseases, scientific and literary life, plague, medical institutions, doctors, Mongolia, Samarkand, Herat, ‘Ravzotu-l-jannot, Shifoiya, Ixlosiya.